

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "ความคาดหวังของครูบรรณาธิการต่อบทบาทของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่ควรจะเป็นของสมาคมฯ ในด้านการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากความคิดเห็นและความคาดหวังของครูบรรณาธิการห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อบทบาทของสมาคมฯ ในเรื่องการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในโรงเรียน และบทบาทในการพัฒนาชุมชนของห้องสมุดโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าจำนวน 79 ข้อ ผู้วิจัยได้แจกและส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร จำนวน 98 แห่ง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากโรงเรียน 91 แห่ง และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 145 ฉบับ แต่สามารถนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์มาวิเคราะห์ได้จำนวน 140 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.5 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดว่าควรจะเป็นของสมาคมฯ โดยการทดสอบค่าที (t-test) ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 และ .01 หากค่ามัธยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดว่าควรจะเป็นของสมาคมฯ ตามความคิดเห็นของครูบรรณาธิการ

ข้อค้นพบ

1. ครูบรรณาธิการมีความคิดเห็นว่า บทบาทที่เป็นจริงของสมาคมฯต่อการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เรื่องการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และการพัฒนาชุมชนของห้องสมุดโรงเรียน ทุกเรื่องอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง
2. ครูบรรณาธิการมีความต้องการและคาดหวังว่าสมาคมห้องสมุดฯ ควรมีบทบาทในเรื่องการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และ

การพัฒนาชุมชน ของห้องสมุดโรงเรียนในระดับมากทุกเรื่อง

3. ความถี่เห็นของครูบรรณารักษ์ต่อบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดว่าควรจะเป็นของสมาคมฯ ในทุกเรื่องแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งตรงกันกับสมมติฐานของการวิจัยว่ามีความแตกต่างกันระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่ควรปฏิบัติของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ตามความคาดหวังของครูบรรณารักษ์ในค่านิจการห้องสมุดโรงเรียน

4. ครูบรรณารักษ์มีความต้องการและคาดหวังว่า สมาคมฯ ควรจะมีบทบาทในทุกเรื่องมากกว่าที่ได้ปฏิบัติอยู่จริงทุกเรื่อง ดังนี้

4.1 บทบาทในการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

4.1.1 ค่านบุคลากร ครูบรรณารักษ์มีความคาดหวังว่าสมาคมฯ ควรจะปฏิบัติทุกเรื่องตามที่กำหนดในระดับมาก ครูบรรณารักษ์ยังเห็นว่าสมาคมฯ ปฏิบัติในทุกเรื่องนี้น้อยกว่าที่ควร กล่าวคือ สมาคมฯ มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นในเรื่องการส่งเสริมการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาชีพและความรู้ทางวิชาการแก่บุคลากรห้องสมุด เช่น การเปิดอบรม การจัดอภิปราย การให้ทุนไปศึกษาต่อ เป็นต้น การส่งเสริมให้บุคลากรห้องสมุดและครูบรรณารักษ์มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและงานในอาชีพ การสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในงานวิชาชีพ การส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพครูบรรณารักษ์ การยกย่องครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานดีเด่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป และการเป็นศูนย์กลางให้ครูบรรณารักษ์ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เรื่อง เหล่านี้สมาคมฯ ปฏิบัติในระดับกลาง

4.1.2 ค่านงบประมาณ ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมฯ มีบทบาทในทุกเรื่องมากกว่าที่เป็นจริงในปัจจุบัน กล่าวคือ ครูบรรณารักษ์คาดหวังว่า สมาคมฯ ควรปฏิบัติทุกเรื่องในระดับมาก แต่เท่าที่สมาคมฯ ปฏิบัติอยู่นั้น ครูบรรณารักษ์เห็นว่ายังอยู่ในระดับน้อย ซึ่งแสดงว่าสมาคมฯ ยังไม่ได้ปฏิบัติเรื่องดังกล่าวนี้มากเท่าที่ควร

4.1.3 ค่านสถานที่ ครูบรรณารักษ์ต้องการและคาดหวังให้สมาคมฯ มีบทบาทในทุกเรื่องมากกว่าที่เป็นจริงในปัจจุบัน

4.1.4 ค่านหนังสือ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ และวัสดุห้องสมุด เช่น บัตรรายการ อุปกรณ์ซ่อมหนังสือ เป็นต้น ตามความคิดเห็นของครูบรรณารักษ์เห็นว่าทุกเรื่องที่กำหนดไว้สมาคมฯ ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นเรื่องการจัดพิมพ์เอกสารหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เช่น วารสาร ตำรา เป็นต้น และการเป็นแหล่งกลางในการ

จัดพิมพ์เอกสารการจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือเพื่อเป็นคู่มือสำหรับบรรณารักษ์
สมาคมฯกระทำในระดับปานกลาง แต่อย่างไรก็ตามบรรณารักษ์ยังคงคาดหวังให้สมาคมฯ
กระทำทุกเรื่องมากขึ้นจนอยู่ในระดับมาก

4.1.5 ด้านครุภัณฑ์ห้องสมุด เช่น ตู้บัตรรายการ ชื่อหนังสือ
เคาน์เตอร์ ที่วางหนังสือพิมพ์ เป็นต้น บรรณารักษ์ต้องการและคาดหวังให้สมาคมฯ
ปฏิบัติมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจนถึงระดับมาก ซึ่งในปัจจุบันนี้บรรณารักษ์มีความ
เห็นว่า ทุกเรื่องที่กำหนดไว้สมาคมฯยังปฏิบัติน้อย ยกเว้นเรื่องการจัดสร้างครุภัณฑ์
ห้องสมุดตามความต้องการของห้องสมุดและจำหน่ายเท่านั้นที่สมาคมฯกระทำในระดับ
ปานกลาง

4.1.6 ด้านการบริการและกิจกรรมของห้องสมุด บรรณารักษ์
มีความเห็นว่าสมาคมฯยังไม่ได้ปฏิบัติทุกเรื่องมากเท่าที่ควร จึงต้องการให้สมาคมฯปฏิบัติ
ทุกเรื่องมากกว่าที่ได้กระทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งบทบาทที่สมาคมฯได้กระทำอยู่ในปัจจุบันนั้น
บรรณารักษ์เห็นว่า สมาคมฯกระทำทุกเรื่องในระดับน้อย ยกเว้นเรื่องการเสนอแนะ
หรือชักชวนให้ห้องสมุดจัดกิจกรรมและปรับปรุงบริการการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของ
นักเรียน การส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางแนะแนวการอ่านของโรงเรียน และการ
สนับสนุนให้ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียนในโรงเรียนนั้น ๆ
ซึ่งเรื่องเหล่านี้สมาคมฯได้กระทำในระดับปานกลาง

4.1.7 ด้านความร่วมมือและความสนับสนุนจากผู้บริหาร ครู
ผู้ปกครองและนักเรียน บรรณารักษ์เห็นว่า สมาคมฯยังไม่ได้ปฏิบัติทุกเรื่องมากเพียงพอ
จึงคาดหวังว่าสมาคมฯควรกระทำมาก แต่ตามความเป็นจริงแล้วสมาคมฯกระทำทุกเรื่อง
ในระดับน้อย ยกเว้นเรื่องการยกย่องห้องสมุดโรงเรียนดีเด่นให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคม
ผู้บริหารระดับสูง ผู้ปกครอง และบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งสมาคมฯได้กระทำระดับปานกลาง

4.1.8 ด้านมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน บรรณารักษ์เห็นว่า
สมาคมฯยังไม่ได้ปฏิบัติทุกเรื่องมากเท่าที่ควร และคาดหวังให้สมาคมฯปฏิบัติทุกเรื่องใน
ระดับมาก แต่การปฏิบัติในปัจจุบันนี้สมาคมฯกระทำทุกเรื่องในระดับปานกลาง และกระทำ
เรื่องการแก้ไขปรับปรุงมาตรฐานของห้องสมุดโรงเรียนและนำเสนอต่อผู้รับผิดชอบในการ
กำหนดมาตรฐานของโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

4.2 บทบาทด้านการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในโรงเรียน ครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมฯยังมีบทบาทในทุกเรื่องไม่มากพอ และต้องการให้สมาคมฯมีบทบาทมากกว่าที่ได้กระทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

4.3 บทบาทในการพัฒนาชุมชนของห้องสมุดโรงเรียน บทบาทที่สมาคมฯกระทำอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอและน้อยกว่าที่ครูบรรณารักษ์ต้องการ กล่าวคือครูบรรณารักษ์คาดว่าสมาคมฯจะกระทำทุกเรื่องในระดับมาก แต่ในปัจจุบันสมาคมฯปฏิบัติทุกเรื่องในระดับน้อย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการและคาดหวังให้สมาคมฯมีบทบาทในการพัฒนากิจการห้องสมุดโรงเรียนมาก แต่การปฏิบัติจริง ๆ นั้นสมาคมฯกระทำในระดับน้อยถึงปานกลางเท่านั้น ไม่มีเรื่องใดเลยที่ครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมฯปฏิบัติอยู่ในระดับมากเพียงพอแล้ว แสดงว่าครูบรรณารักษ์ยังไม่พอใจในผลงานที่สมาคมฯได้ปฏิบัติไปแล้วหรือกำลังปฏิบัติอยู่ในทุกเรื่อง สาเหตุที่ครูบรรณารักษ์คาดหวังในบทบาทของสมาคมฯไว้มากนั้นอาจเนื่องมาจากสภาพของห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาไปถึงระดับที่มีความพร้อมและความสมบูรณ์ในการบริหารงานและดำเนินงานและบริการทุก ๆ ด้าน รวมทั้งห้องสมุดยังประสบปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้หลายประการ เช่น ปัญหาด้านบุคลากร และปัญหางบประมาณ เป็นต้น อีกประการหนึ่งประเทศไทยกำลังอยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการจัดการศึกษา ซึ่งแนวความคิดใหม่นี้ห้องสมุดโรงเรียนจะมีบทบาทมาก จึงต้องมีการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้¹ ดังนั้นเมื่อมีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่จะมีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงแล้วก็ย่อมเป็นที่คาดหวังของผู้ปฏิบัติงานว่าควรจะมีส่วนร่วมแก้ปัญหาและร่วมพัฒนากิจการให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการให้ความสำคัญกับสมาคมทางวิชาชีพคือ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยว่าพัฒนาการของห้องสมุด

¹พจน พันธ์ุเมฆา, ห้องสมุดโรงเรียน ทฤษฎีและปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2525),
หน้า 10

จะเริ่มต้นมาจากผลการจัดตั้งสมาคมห้องสมุด¹ ดังนั้นเมื่อมีการก่อตั้งสมาคมห้องสมุดขึ้นแล้ว สมาคมฯ ก็ควรมีบทบาทในการพัฒนากิจการห้องสมุดเป็นอย่างมาก และนอกจากนี้ จากการศึกษาบทบาทของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยของต่างประเทศที่เจริญแล้วส่วนใหญ่ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยจะเข้ามามีบทบาทในกิจการห้องสมุดโรงเรียนมาก เช่น ในสหรัฐอเมริกา มีสมาคมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนอเมริกัน มีความสำคัญกับห้องสมุดโรงเรียนในสหรัฐอเมริกาทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่การสำรวจสภาพห้องสมุดโรงเรียนทั่วประเทศ นำมาปรับปรุงและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนพยายามให้ห้องสมุดโรงเรียนมีบทบาทกับการศึกษาของประชาชน สมาคมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนอเมริกันนี้จะเป็นผู้ริเริ่มในการเปลี่ยนแปลงบทบาทใหม่ ๆ ของห้องสมุดโรงเรียนอยู่เสมอ องค์การทางวิชาชีพจะเป็นผู้ริเริ่มปรับปรุงและให้ความสำคัญกับกิจการห้องสมุดซึ่งคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ เบ็ตตี โจ บัคคิงแฮม ที่พบว่า สมาคมทางวิชาชีพและสมาคมเกี่ยวกับการศึกษามีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน² บทบาทของสมาคมทางวิชาชีพในต่างประเทศนี้อาจเป็นสาเหตุให้ครูบรรณารักษ์คาดหวังไว้มากกว่าสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยควรได้ศึกษาและปฏิบัติเช่นเดียวกับสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยของต่างประเทศบ้าง อีกประการหนึ่งซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นสามัญสำนึกของบุคคลทั่วไปที่จะคาดหวังให้การปฏิบัติงานของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตนอยู่ในระดับสูงอยู่เสมอ

ผลจากการวิจัยที่พบว่า ครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมฯ มีบทบาทที่เป็นจริงต่อทุกเรื่องในระดับน้อยถึงปานกลางนั้น อาจเนื่องมาจากประการแรกสมาคมฯ กระทำจริงตามหัวข้อที่กำหนดไว้จริง ๆ หรือกระทำไปบ้างแต่ไม่ได้กระทำอย่างสม่ำเสมอ ประการที่สองสมาคมฯ อาจได้มีการกระทำกิจกรรมตามหัวข้อที่กำหนดไว้แล้ว หรือกำลังกระทำอยู่ แต่มีการประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอหรือไม่ได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่อยู่ในวงการห้องสมุดได้

¹ สุทธิลักษณ์ อ่ำพินวงษ์, บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521), หน้า 8

* คู่มือรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 2

² Buckingham, "The Role of Professional Association...",

รับทราบ และประการที่สามครูบรรณารักษ์ที่ไม่เคยติดต่อกับสมาคมฯ เลยไม่ว่าในกรณีใด ๆ ทั้งสิ้นมีจำนวนร้อยละ 12.86 ครูบรรณารักษ์เหล่านี้ย่อมจะไม่ทราบว่าสมาคมฯ กระทำกิจกรรมอะไรและอย่างไรบ้าง นอกจากเหตุผลทั้ง 3 ประการนี้แล้วยังอาจมีสาเหตุมาจากห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทยยังประสบปัญหาการดำเนินงานมากดังได้กล่าวมาแล้ว ประกอบกับสมาคมฯ ยังประสบปัญหาการดำเนินงานหลายประการตั้งแต่ปัญหาผู้บริหารสมาคมฯ ซึ่งเป็นข้าราชการประจำจึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้มากเท่าที่ควร ปัญหาบุคลากร ปัญหางบประมาณ ตลอดจนความร่วมมือจากสมาชิกและผู้ประกอบวิชาชีพ¹ จึงทำให้สมาคมฯ ไม่สามารถมีบทบาทให้มาดเพียงพอและเป็นที่พอใจของครูบรรณารักษ์ได้ บทบาทด้านต่าง ๆ ของสมาคมฯ ตามความคิดเห็นและความคาดหวังของครูบรรณารักษ์มีดังนี้

1. บทบาทในการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

1.1 ด้านบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมฯ ปฏิบัติทุกเรื่องเป็นอย่างมาก การคาดหวังเช่นนี้เนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสมาคมฯ ประการหนึ่งคือ เพื่อคุ้มครองและยกระดับสถานภาพของผู้ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ และวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์² และสมาคมฯ ได้กำหนดวัตถุประสงค์บางประการที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรห้องสมุดคือ รักษาผลประโยชน์และส่งเสริมฐานะของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้ก้าวหน้ามั่นคง³ สมาคมฯ ก็ควรดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือในห้องสมุดโรงเรียนนั้น ลอง ใจชื้น⁴ ทำการวิจัยพบว่า ปริมาณงานกับ

¹ อัญญาณี คล้ายสุบรรณ, "การศึกษาปัญหาในการบริหารงานของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย"

² Chaplin, ed. The Organization of the Library, pp. 15-16

³ นิลวรรณ อินทะเคชะ, "ประวัติสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย" ใน สมาคมห้องสมุดฯ 25, หน้า 7

⁴ ลอง ใจชื้น, "การศึกษาการจัดตั้งศูนย์บริการทางเทคนิคของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมแบบประสม," หน้า 101-102

บุคลากรของห้องสมุดไม่สอดคล้องกัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาค้านบุคลากรขึ้นในห้องสมุดโรงเรียน จึงเป็นเหตุให้ครูบรรณารักษ์คาดหวังต่อบทบาทของสมาคมฯ ไว้มาก การปฏิบัติของสมาคมฯ ตามที่ได้กำหนดไว้มีบางประการที่สมาคมฯกระทำอย่างสม่ำเสมอคือ การจัดการอบรม บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนเป็นประจำทุกปี ทั้งในกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค การอบรมนี้เป็นกิจกรรมทางวิชาการที่จัดขึ้นเพื่อครูบรรณารักษ์โดยเฉพาะ และ การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการประจำปี กิจกรรมทั้ง 2 ประการนี้เป็นวิธีการที่ส่งเสริมการ เพิ่มพูนความรู้ทางวิชาชีพและความรู้ทางวิชาการแก่บุคลากรห้องสมุด และเปิดโอกาสให้ ครูบรรณารักษ์ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ การจัดประกวด บรรณารักษ์และห้องสมุดดีเด่นประจำปีพร้อมทั้งเผยแพร่ให้เป็นที่ยูจกกันโดยทั่วไป¹ วิธีการ นี้ น่าจะเป็นการช่วยสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูบรรณารักษ์ และเป็นการยกย่องครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานดีเด่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามการปฏิบัติดังกล่าวนี้ ยังไม่เป็นที่พอใจของครูบรรณารักษ์ อาจจะเนื่องมาจากในปีหนึ่ง ๆ มีการปฏิบัติดังกล่าว เพียงครั้งเดียว และอาจมีการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ไม่มากเพียงพอ จึงเป็นเหตุให้ ครูบรรณารักษ์คาดหวังให้สมาคมฯปฏิบัติมากขึ้น ส่วนในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับค้านบุคลากร นี้สมาคมฯก็ควรส่งเสริมและกระทำให้มากขึ้น เพราะบุคลากรห้องสมุดเป็นองค์ประกอบ สำคัญที่จะทำให้กลไกการดำเนินงานห้องสมุดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ด้านงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการและคาดหวังให้สมาคมฯปฏิบัติทุกเรื่องตามที่กำหนดไว้มาก ซึ่งความคาดหวังในค้านนี้ครูบรรณารักษ์ อาจไม่ได้คำนึงถึงอำนาจและความสามารถของสมาคมฯว่า จะกระทำได้หรือไม่ในเรื่อง ของการให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่ห้องสมุดโรงเรียนที่ขาดแคลน เพราะเรื่องงบประมาณก็ยังเป็นปัญหาของสมาคมฯ จึงเป็นการยากสำหรับสมาคมฯที่จะให้มีบทบาทในค้านนี้ โดยตรงได้มาก แต่สมาคมฯสมควรที่จะดำเนินการโดยวิธีอื่น ๆ ได้ เช่น ให้คำแนะนำหรือ ร่วมวางแผนโครงการการใช้เงินงบประมาณของห้องสมุด สนับสนุนหรือแนะนำในการจัดหา เงินรายได้พิเศษของห้องสมุด เป็นตัวกลางขอทุนจากมูลนิธิ องค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ

¹นิลวรรณ อินทะเคหะ, "ประวัติสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย" ใน สมาคมห้องสมุดฯ 25, หน้า 34

ให้แก่ห้องสมุดโรงเรียน และให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาเรื่องงบประมาณ การกระทำเรื่องเหล่านี้จะเป็นการช่วยลดปัญหาค้างงบประมาณของห้องสมุดโรงเรียนลงบ้าง

1.3 ด้านสถานที่ ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์คิดว่าสมาคมควรกระทำทุกเรื่องในระดับมาก แต่ความเป็นจริงในปัจจุบันนี้สมาคมกระทำทุกเรื่องน้อย กิจกรรมที่สมาคมทำได้กระทำอยู่เป็นประจำคือ ให้คำแนะนำการวางแผนจัดห้องสมุดแก่ห้องสมุดที่ต้องการความช่วยเหลือ¹ แต่สมาคมอาจไม่ได้กระทำมากจนเป็นที่ประจักษ์แก่ครูบรรณารักษ์โดยทั่วไป ประกอบกับผลการวิจัยของประภัสสร ชุมพล² พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตชานเมืองในกรุงเทพฯ และปริมณฑลส่วนใหญ่ยังไม่ไต่มามาตรฐานขั้นต่ำที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ครูบรรณารักษ์จึงเห็นว่าสมาคมปฏิบัติด้านนี้น้อย ส่วนในด้านกาให้คำแนะนำการวางแผนแปลนก่อสร้างอาคารห้องสมุด การเสนอแนะแบบแปลนสำเร็จรูปแก่โรงเรียนที่ต้องการก่อสร้างอาคารห้องสมุด และการสนับสนุนให้โรงเรียนมีอาคารห้องสมุดที่ถูกต้องตามมาตรฐาน สมาคมไม่สามารถกระทำเรื่องนี้เพียงลำพังได้ ซึ่งการคาดหวังของครูบรรณารักษ์คงไม่ได้คำนึงถึงอำนาจในการดำเนินการของสมาคม เพราะเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณและหน่วยงานราชการคือกระทรวงศึกษาธิการ แต่สิ่งที่สมาคมควรมีบทบาทในด้านนี้ได้มากคือ การร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง และให้คำแนะนำ เสนอแบบแปลนที่ถูกต้อง และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีอาคารห้องสมุดที่ถูกต้องไต่มามาตรฐาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ห้องสมุดประสบความสำเร็จได้

1.4 ด้านหนังสือ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ และวัสดุห้องสมุด ครูบรรณารักษ์ยังไม่พอใจในทุกเรื่อง เพราะผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมปฏิบัติในเรื่องที่กำหนดนี้ทุกเรื่องในระดับมาก แต่ความเป็นจริงสมาคมกระทำน้อยถึงปานกลางเท่านั้น เรื่องที่สมาคมกระทำน้อยเป็นเรื่องเกี่ยวกับความช่วยเหลือและการสนับสนุนด้านการจัดหา

¹นิลวรรณ อินทะเคหะ, "ประวัติสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ" ใน สมาคมห้องสมุดฯ 25, หน้า 14

²ประภัสสร ชุมพล, "การศึกษาสภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมในเขตชานเมืองในกรุงเทพฯ และปริมณฑล...", หน้า 62.

การแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์และวัสดุ ความร่วมมือกับห้องสมุดประเภทอื่น ด้านงานเทคนิคโดยเฉพาะการทำบัตรรายการ ด้านโสตทัศนวัสดุ การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนในโรงเรียน ความคาดหวังของครูบรรณารักษ์สอดคล้องกับลักษณะของห้องสมุดโรงเรียนสมัยใหม่ กล่าวคือ ห้องสมุดโรงเรียนต้องทำหน้าที่เป็นห้องสมุดและศูนย์สื่อการศึกษา หรือศูนย์สื่อการศึกษา ซึ่งห้องสมุดจะต้องรวบรวมวัสดุเพื่อการศึกษาทุกประเภทไม่ให้ความสำคัญกับหนังสือหรือวัสดุตีพิมพ์เพียงอย่างเดียว เช่น ห้องสมุดโรงเรียนในสมัยเก่า ต้องมีการนำสื่อความรู้ทุกประเภทมาให้บริการให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคล โสตทัศนวัสดุและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งก้าวเข้ามามีบทบาทในห้องสมุดโรงเรียน¹ แต่ห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทยมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะของห้องสมุดยุคใหม่² ครูบรรณารักษ์ปรารถนาที่จะให้ห้องสมุดโรงเรียนที่ตนดำเนินงานอยู่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน แต่ปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบันและความไม่พร้อมนานาประการ เป็นเหตุให้ไม่สามารถกระทำได้ ดังนั้นครูบรรณารักษ์จึงคาดหวังให้องค์กรทางวิชาชีพเข้ามามีบทบาทในการให้ความสนับสนุนด้านนี้ยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวความคิดนี้ เพราะองค์กรทางวิชาชีพคือสมาคมฯ เป็นองค์กรที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในวิชาชีพ ย่อมให้แนวความคิดและคำแนะนำ ตลอดจนความสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงบทบาทของห้องสมุดโรงเรียนให้ก้าวไปสู่ห้องสมุดยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษา แต่ทั้งนี้มิใช่จะหวังพึ่งแต่เพียงสมาคมฯ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ครูบรรณารักษ์จะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ รวมทั้งมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะหาวิถีทางให้ห้องสมุดได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองด้วย

ส่วนเรื่องการจัดพิมพ์เอกสารหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เช่น วารสาร ตำรา เป็นต้น และการเป็นแหล่งกลางในการจัดพิมพ์เอกสารการจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือ ถือเป็นคู่มือสำหรับบรรณารักษ์ เป็นสิ่งที่สมาคมฯ ได้กระทำอยู่ คือ

¹ ปรากฏที่ สืบสนธิ์, "ห้องสมุดโรงเรียนสมัยใหม่กับการพัฒนาการเรียนการสอน" วารสารบรรณศาสตร์ : 17

² สัมภาษณ์ จุฑามาศ สุวรรณโณกร, 31 ตุลาคม 2526.

สมาคมฯ ได้จัดพิมพ์หนังสือและเอกสารวิชาการทางบรรณารักษศาสตร์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และเป็นคู่มือปฏิบัติงานในห้องสมุด¹ แต่อย่างไรก็ตาม คุรุบรรณารักษ์ก็ยังเห็นว่าสมาคมฯ กระทำในระดับปานกลางเท่านั้น และควรปรับปรุงให้อยู่ในระดับมาก ซึ่งก็เป็นสิ่งที่สมาคมฯ ควรกระทำเพื่อเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ด้านงานเทคนิคแก่คุรุบรรณารักษ์

1.5 ด้านครุภัณฑ์ห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า คุรุบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมฯ ปรับปรุงบทบาทด้านนี้ให้อยู่ในระดับมากทุกเรื่อง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ว่า วัสดุและครุภัณฑ์ยังเป็นปัญหาสำหรับห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก² จึงทำให้คุรุบรรณารักษ์คาดหวังขอบเขตของสมาคมฯ ในด้านครุภัณฑ์ห้องสมุดไว้ในระดับมาก แต่ในขณะที่เกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนขนาดใหญ่ก็ไม่มีปัญหาในด้านครุภัณฑ์แล้ว ดังนั้นคุรุบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียนขนาดใหญ่จึงไม่ควรต้องการให้สมาคมฯ มีบทบาทด้านนี้ในระดับมาก เพราะเมื่อไม่มีปัญหาเรื่องครุภัณฑ์ห้องสมุดโรงเรียนแล้ว ก็ควรจะให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาอื่น ๆ ที่สำคัญมากกว่า แต่โดยเฉลี่ยแล้วคุรุบรรณารักษ์คาดหวังไว้ในระดับมากนั้นอาจเป็นเพราะเห็นว่าสมาคมฯ เป็นสมาคมทางวิชาชีพที่ควรเกี่ยวข้องกับการพัฒนาห้องสมุดโดยตรง จึงควรมีบทบาททุกเรื่องในระดับมาก คุรุบรรณารักษ์มีความเห็นว่าปัจจุบันนี้สมาคมฯ ปฏิบัติทุกเรื่องน้อย ยกเว้นเรื่องการจัดสร้างครุภัณฑ์ห้องสมุดตามความต้องการของห้องสมุดและเจ้าหน้าที่สมาคมฯ กระทำในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะสมาคมฯ มีการประชาสัมพันธ์งานของสมาคมฯ ในเรื่องนี้มากกว่ากิจกรรมด้านอื่น ๆ และจากการวิจัยเรื่องนี้พบว่า คุรุบรรณารักษ์ที่ตอบแบบสอบถามเคยติดต่อกับหรือสั่งซื้อวัสดุหรือสิ่งพิมพ์หรือเอกสารต่าง ๆ หรือครุภัณฑ์ห้องสมุดกับสมาคมฯ มีเป็นจำนวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 72.14 ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่คุรุบรรณารักษ์จะมีความเห็นว่าในด้านการจัดสร้างครุภัณฑ์ห้องสมุดนี้สมาคมฯ มีบทบาทที่เป็นจริงมากกว่าด้านอื่น ๆ ความคิดเห็นของคุรุบรรณารักษ์ในค่านี้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงที่ว่า สมาคมฯ ได้จัดหาอุปกรณ์และครุภัณฑ์จำหน่าย

¹นิลวรรณ อินทะเคหะ, "ประวัติสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย" ใน สมาคมห้องสมุดฯ 25, หน้า 15-17

²สัมภาษณ์ จุฑามาศ สุวรรณโครช, 31 ตุลาคม 2526

แกห้องสมุดต่าง ๆ โดยที่สมาคมานำรายได้ขึ้นมาเป็นทุนหมุนเวียนของสมาคม¹ แก่อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่เป็นที่พอใจของครูบรรณารักษ์ อาจเป็นเพราะว่าสมาคมไม่ใช้ร้านค้าที่ผลิตครุภัณฑ์ออกจำหน่ายโดยตรง จึงทำให้เกิดความล่าช้าอยู่บ่อยครั้ง

1.6 ด้านการบริการและกิจกรรมของห้องสมุด ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมปรับปรุงบทบาทในด้านนี้ทุกเรื่อง เพราะผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติของสมาคมอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง แต่ครูบรรณารักษ์คาดหวังให้สมาคมปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงค์ กล่าวไว้ว่า "งานบริการเป็นหัวใจของห้องสมุด เพราะเกี่ยวข้องกับผู้ใช้โดยตรง มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ให้นักเรียน ครู และอาจารย์มาใช้ห้องสมุดมากขึ้น ช่วยในการเรียนการสอนดีขึ้น และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริหารโรงเรียนและบุคคลภายนอกเห็นความสำคัญของห้องสมุดเพื่อใช้ประกอบการสอนมากขึ้น"² ประกอบกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของห้องสมุดต่อการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งห้องสมุดจะต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบของบริการและกิจกรรม และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภัสสร ชุมพล³ ที่พบว่า ปัจจัยที่ช่วยให้บริการของห้องสมุดมีประสิทธิภาพยังต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้ครูบรรณารักษ์คาดหวังบทบาทของสมาคมด้านนี้ไว้มาก เพราะครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมเป็นองค์กรทางวิชาชีพแห่งเดียวที่มีอยู่จึงควรกระทำกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นผู้นำในการช่วยส่งเสริมงานด้านการบริการและกิจกรรมของห้องสมุด บทบาทด้านการบริการและกิจกรรมของห้องสมุดที่สมาคมทำได้ปฏิบัติอยู่มักจะเป็นในลักษณะของการส่งเสริมการอ่านทั้งของครูและนักเรียน แต่สมาคมอาจทำได้ไม่มาก หรือมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมเหล่านี้ไม่มากเพียงพอ ครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมยังกระทำอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น และต้องการให้ปรับปรุงจนอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยที่สมาคมควรปรับปรุงบทบาท

¹นิลวรรณ อินทะเคหะ, "ประวัติสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย" ใน สมาคมห้องสมุดฯ 25, หน้า 21

²สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงค์, บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง, หน้า 56

³ประภัสสร ชุมพล, "การศึกษาสภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยม....,"

ค่านี้นั้นในทุกเรื่อง เพราะการปฏิบัติงานของสมาคมในค่านี้อาจก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้ากับห้องสมุดโรงเรียน และเกิดภาพพจน์ที่ดีกับสมาคมด้วย

1.7 ค่านความร่วมมือและความสนับสนุนจากผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมมีบทบาทต่อทุกเรื่องในระดับมาก ในค่านี้นักบริหารเห็นความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้ให้ความสนับสนุนมากเพียงพอ¹ ครูบรรณารักษ์จึงมีความคาดหวังว่าสมาคมจะสามารถมีบทบาทในเรื่องเหล่านี้ได้และควรกระทำได้มากด้วย ซึ่งความเป็นจริงสมาคมทำได้ในระดับน้อย อาจเนื่องมาจากความไม่พร้อมของสมาคม ตามความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าการทำให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เห็นความสำคัญของห้องสมุดนั้นควรจะขึ้นอยู่กับภาระงานของห้องสมุดเป็นสำคัญ ซึ่งจะส่งผลออกมาในรูปของบริการที่ดีและตรงกับความต้องการของบุคคลเหล่านี้ และผลที่จะเกิดกับห้องสมุดคือ ได้รับความร่วมมือและความสนับสนุน ดังนั้นครูบรรณารักษ์ควรศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นและพยายามปรับปรุงแก้ไข แต่สมาคมก็ควรให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนไปพร้อม ๆ กันด้วย

บทบาทของสมาคมอีกประการหนึ่ง ซึ่งครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมปฏิบัติในระดับปานกลาง คือ การยกย่องบรรณารักษ์และห้องสมุดโรงเรียนดีเด่นให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคม ผู้บริหารระดับสูง ผู้ปกครอง และบุคคลกลุ่มอื่น ๆ แต่ครูบรรณารักษ์ก็ยังต้องการให้สมาคมปฏิบัติในระดับมาก ซึ่งขัดแย้งกับความเป็นจริงที่สมาคมกระทำอยู่ คือ การจัดการประกวดบรรณารักษ์และห้องสมุดดีเด่นเป็นประจำทุกปี สาเหตุที่ครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมยังกระทำไม่มากเพียงพออาจเป็นเพราะสมาคมจัดการประกวดแต่ไม่ได้เผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับกันอย่างมากเพียงพอ

1.8 ค่านมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมกระทำทุกเรื่องในระดับมาก ตามความเป็นจริงแล้วครูบรรณารักษ์เห็นว่าสมาคมมีบทบาทน้อยถึงปานกลาง อาจเป็นเพราะมาตรฐานเป็นสิ่งที่กำหนดถึงความต้องการขั้นต้นในองค์ประกอบทุกประการของห้องสมุด มาตรฐานห้องสมุดจะเป็น

¹สุนทร แก้วลาย และเสรี ทองพันธ์, "ความก้าวหน้าของบริการห้องสมุด...",

เครื่องมือเบื้องต้นที่จะช่วยพัฒนาห้องสมุด ซึ่งโดยมากในประเทศที่เจริญแล้วสมาคมจะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานห้องสมุดแต่ละประเภทไว้¹ และอีกประการหนึ่งมาตรฐานของห้องสมุดโรงเรียนของประเทศไทยกำหนดไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 ซึ่งล้าสมัยไปแล้ว ควรได้มีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ คุรุบรรณารักษ์จึงคาดหวังให้สมาคมกระทำมาก ในประเทศไทยสมาคมยังไม่มีอำนาจมากเพียงพอที่จะกำหนดมาตรฐานออกมาเพียงลำพังได้ จึงได้ตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นพิจารณาแก้ไขและนำเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการกำหนดมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนโดยตรง ดังนั้นสมาคมก็จะมีบทบาทด้านนี้มากขึ้นในอนาคต

2. บทบาทด้านการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า สมาคมมีบทบาทด้านนี้ทุกเรื่องน้อย แต่คุรุบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมมีบทบาทมาก ซึ่งความต้องการของคุรุบรรณารักษะนี้สอดคล้องกับความสำคัญของการสอนวิชาการในห้องสมุดในโรงเรียน ดังที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของหน่วยศึกษานิเทศก์ได้ให้ความสำคัญของการสอนวิชานี้ไว้ว่า หลักสูตรวิชาการในห้องสมุดจะช่วยให้เยาวชนรู้จักวิถีใช้ห้องสมุด ซึ่งจะเป็นการสนองจุดประสงค์ของการศึกษาตามหลักสูตรใหม่ด้วยดี² ความรู้ด้านการสอนการใช้ห้องสมุดของคุรุบรรณารักษ์ที่นำมาใช้ปฏิบัติงานอยู่นั้น คุรุบรรณารักษ์ยอมรับมาจากสถาบันการศึกษาที่ตนสำเร็จมาเป็นสำคัญ แม้กระนั้นสมาคมก็สังเกตเห็นความสำคัญของการสอนการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดหลักสูตรการอบรมที่บรรจุหมวดการสอนให้นักเรียนรู้จักวิถีใช้ห้องสมุดไว้ด้วย ซึ่งการอบรมของสมาคมนี้ก็เป็นการส่งเสริมให้คุรุบรรณารักษ์ได้รับความรู้เพิ่มเติม แต่จากการสำรวจผลของการอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนพบว่า คุรุบรรณารักษ์นำไปใช้ประโยชน์น้อยถึงปานกลาง³ ซึ่งขัดแย้งกับความต้องการของคุรุบรรณารักษ์ อาจเป็นเพราะการปฏิบัติจริง

¹ สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงค์, บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง, หน้า 14

² หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูวิชาการใช้ห้องสมุด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้าค่านำ

³ ธรงค์ ป้อมมยุปดา, "การศึกษาเพื่อติดตามผลการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์...", หน้า 77-80

ครูบรรณารักษ์ไม่สามารถนำทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับมาใช้ได้ และอีกประการหนึ่งครูบรรณารักษ์ที่ตอบแบบสอบถามได้รับการอบรมจากสมาคมมีจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับจำนวนครูบรรณารักษ์ทั้งหมด ประกอบกับครูบรรณารักษ์ที่เข้ารับการอบรมมีทั้งครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค และส่วนมากเป็นครูบรรณารักษ์ที่มาจากส่วนภูมิภาค ดังนั้นบทบาทของสมาคมมาค้ำนี้จึงเป็นที่รู้จักกันไม่มากนักสำหรับครูบรรณารักษ์ในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และการที่สมาคมมีบทบาทค้ำนี้นี้อาจเป็นเพราะสมาคมตระหนักดีว่า ครูบรรณารักษ์ได้รับความรู้และการฝึกฝนจากสถาบันการศึกษาโดยตรงคงได้กล่าวมาแล้วประการหนึ่ง และหน่วยศึกษานิเทศก์ได้มีบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูบรรณารักษ์ในค้ำนี้การสอนวิชาการให้ห้องสมุดอย่างเต็มที่อยู่แล้ว

3. บทบาทในการพัฒนาชุมชนของห้องสมุดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมมีบทบาทมาก แต่บทบาทที่สมาคมกระทำจริงอยู่ในระดับน้อย ความต้องการของครูบรรณารักษ์สอดคล้องกับลักษณะของโรงเรียนที่มุ่งให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา คือ การกำหนดบทบาทของโรงเรียนเพื่อบรรลุถึงความต้องการของสังคม และการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาความเจริญของบุคคลและสังคม¹ ในค้ำนี้ของการพัฒนาชุมชน สมาคมฯ เคยจัดทำโครงการป้องกันการลืมนั่งสือและปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และโครงการส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุด ซึ่งทั้ง 2 โครงการนี้จัดทำขึ้นในภูมิภาค และปัจจุบันนี้ไม่ได้จัดทำแล้ว กิจกรรมของสมาคมฯ ในลักษณะนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาชนบทซึ่งเป็นประโยชน์ในค้ำนี้การส่งเสริมการศึกษาให้แก่ประชาชน เมื่อสมาคมฯ ไม่สามารถดำเนินงานตามโครงการเหล่านี้ด้วยตนเองได้ก็ควรสนับสนุนหรือส่งเสริมให้หน่วยงานอื่น ๆ ในแต่ละท้องถิ่นร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนขึ้น ห้องสมุดโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนในท้องถิ่น ดังนั้นห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นหน่วยงานที่สามารถมีบทบาทและจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดีและสอดคล้องกับหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ดังนั้นถ้า

¹ "ถึงเวลาปฏิรูปโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วหรือยัง?" จุลสารการศึกษา

สมาคมสามารถให้คำแนะนำและสนับสนุนแก่ห้องสมุดโรงเรียนได้ ก็จะทำให้ห้องสมุดโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความเจริญด้านการศึกษาให้แก่ชุมชนมากขึ้น

๕ โดยสรุปแล้วผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า บทบาทที่สมาคมทำได้กระทำอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอกับความต้องการของครูบรรณารักษ์ซึ่งหมายความว่าสมาคมควรได้มีการศึกษาและปรับปรุงบทบาทของตนเองให้มีส่วนในการพัฒนากิจการห้องสมุดและวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์มากขึ้น แต่การที่ครูบรรณารักษ์จะคาดหวังให้สมาคมเป็นผู้มีบทบาทแต่ฝ่ายเดียวนั้นย่อมเป็นไปได้ เพราะสมาคมเป็นองค์กรทางวิชาชีพที่จะต้องเกี่ยวข้องกับห้องสมุดทุกประเภท จึงไม่สามารถจะมุ่งพัฒนากิจการห้องสมุดโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียวได้ และสมาคมจะไม่สามารถปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้อยู่ในวิชาชีพนี้ ดังนั้นเมื่อครูบรรณารักษ์คาดหวังให้สมาคมมีบทบาทต่อห้องสมุดโรงเรียนเป็นอย่างมาก ครูบรรณารักษ์ก็ควรร่วมกันให้ความร่วมมือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของสมาคม จากการวิจัยนี้พบว่า ครูบรรณารักษ์ที่ตอบแบบสอบถามเป็นหรือเคยเป็นสมาคมเพียงร้อยละ 27.14 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าครูบรรณารักษ์ก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาคมมากนัก ครูบรรณารักษ์ควรก้าวเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับสมาคมโดยเริ่มจากการเข้าไปเป็นสมาชิกสมาคม แต่ในขณะเดียวกันสมาคมก็ควรปรับปรุงตนเองและแสดงให้เห็นว่าการเป็นสมาชิกของสมาคมานั้นสมาชิกจะได้รับประโยชน์อย่างไรบ้าง นอกจากนี้มีข้อควรสังเกตุจากผลการวิจัยประการหนึ่งคือไม่เคยมีครูบรรณารักษ์ที่เป็นหรือเคยเป็นกรรมการบริหารของสมาคมเลย ทั้ง ๆ ที่ครูบรรณารักษ์ในปัจจุบันมีผู้มีความรู้และวุฒิการศึกษาสูง ดังที่พบว่ามีครูบรรณารักษ์ที่จบปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์จำนวนร้อยละ 3.57 และปริญญาตรีวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ร้อยละ 37.86 แต่การที่ไม่มีครูบรรณารักษ์เป็นหรือเคยเป็นกรรมการบริหารของสมาคมนั้นอาจเนื่องมาจาก ในการเลือกกรรมการบริหารของสมาคมนี้ ผู้ที่จะมีสิทธิได้รับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกของสมาคม และในประเด็นนี้ก็จะมีผลกระทบต่อการที่ครูบรรณารักษ์เป็นสมาชิกสมาคมน้อย นอกจากนี้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหารของสมาคมมักเป็นผู้ที่เคยช่วยงานสมาคมอยู่เสมอ ดังนั้นครูบรรณารักษ์ควรได้เป็นผู้มีส่วนร่วมทั้งกิจกรรมของสมาคมเพื่อจะร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาองค์กรทางวิชาชีพและห้องสมุดโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยพบว่า คุรุบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมฯ มีบทบาทในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมากขึ้นทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารและดำเนินงานห้องสมุด ด้านการสอนนิสิตบรรณารักษศาสตร์ในโรงเรียน และด้านบทบาทในการพัฒนาชุมชนของห้องสมุดโรงเรียน ดังนั้นสมาคมฯ ควรได้ปรับปรุงการดำเนินงานของสมาคมฯ ให้สอดคล้องกับความต้องการของคุรุบรรณารักษ์ และเมื่อคุรุบรรณารักษ์คาดหวังในบทบาทของสมาคมฯ ต่อทั้ง 3 ด้านในระดับมาก สมาคมฯ ก็ควรปรับปรุงบทบาทโดยใช้แนวทางทั้ง 3 ด้านนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาปรับปรุงด้วย

2. ผลจากการวิจัยพบว่า ในบางเรื่องสมาคมฯ ได้กระทำอยู่แล้ว แต่คุรุบรรณารักษ์ก็ยังเห็นว่าสมาคมฯ ปฏิบัติน้อยและต้องการให้สมาคมฯ ปฏิบัติมากขึ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากคุรุบรรณารักษ์ไม่ทราบว่าสมาคมฯ ได้กระทำอยู่ ประกอบกับผลการวิจัยของอัญญาณี คล้ายสุบรรณ¹ พบว่า สมาคมฯ มีการประชาสัมพันธ์น้อย ดังนั้นสมาคมฯ จึงควรมีการประชาสัมพันธ์ตัวเองมากขึ้น และเผยแพร่หรือแจ้งให้คุรุบรรณารักษ์ ตลอดจนอยู่ที่อยู่ในวงการวิชาชีพนี้ ได้ทราบว่าสมาคมฯ มีกิจกรรมอะไรบ้าง กำลังทำอะไรอยู่ และมีโครงการจะกระทำอะไร เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานของสมาคมฯ ให้มากขึ้น

3. ผลการวิจัยพบว่า คุรุบรรณารักษ์คาดหวังต่อบทบาทของสมาคมฯ มากทุกเรื่อง การที่สมาคมฯ จะสามารถมีบทบาทต่อทุกเรื่องในระดับมากได้นั้น สมาคมฯ ย่อมไม่สามารถกระทำได้แค่เพียงผู้เดียว ความร่วมมือของผู้ประกอบวิชาชีพย่อมเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ผลการสำรวจของ อัญญาณี พบว่า สมาชิกสมาคมฯ ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร² ดังนั้นจึงเป็นการยากที่สมาคมฯ จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานได้ ผู้ประกอบวิชาชีพนี้รวมถึงคุรุบรรณารักษ์ด้วย ควรตระหนักถึงบทบาทของตนต่อความเจริญทางวิชาชีพเช่นกัน แต่ในขณะที่เดียวกันการที่คุรุบรรณารักษ์หรือผู้สนใจจะให้ความร่วมมือด้วยดีนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าสมาคมฯ ได้กระทำให้บรรณารักษ์ต่าง ๆ เห็นความสำคัญของสมาคมทางวิชาชีพหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึง

---

¹ อัญญาณี คล้ายสุบรรณ, "การศึกษาปัญหาในการบริหารงานของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย," หน้า 91-92

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 95-96

ใครเสนอแนะต่อสมาคมว่า ควรกระทำหน้าที่สำคัญของการเป็นสมาคมทางวิชาชีพ คือ เป็นผู้นำของวงการบรรณารักษศาสตร์ สร้างความเชื่อถือและภาพพจน์ที่ดีแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพนี้ ในขณะที่เดียวกันผู้ประกอบการวิชาชีพนี้ซึ่งรวมถึงครูบรรณารักษด้วย ควรให้ความร่วมมือกับสมาคมโดยเริ่มจากการเป็นสมาชิกสมาคมฯ เสนอแนะความคิดต่าง ๆ ร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้สมาคมทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์เจริญก้าวหน้าเป็นที่รู้จักและยอมรับกันโดยทั่วไป และเมื่อถึงเวลานั้นก็จะเกิดผลสะท้อนกลับมาหาห้องสมุดต่าง ๆ กล่าวคือ สมาคมมีความพร้อมในการดำเนินงานมากขึ้น ก็ย่อมมีบทบาทต่อการพัฒนาห้องสมุดมากขึ้น

4. ผลการวิจัยพบว่า สมาคมฯ ยังมีบทบาทในทุกเรื่องน้อยถึงปานกลาง การดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนนั้น ผู้มีบทบาทมากคือหน่วยงานราชการต้นสังกัด คือ กรมสามัญศึกษา สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยยังไม่มีอำนาจมากเพียงพอที่จะส่งเสริมหรือร่วมแก้ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียนโดยลำพังได้ จึงควรร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบโดยตรง ควรได้มีการร่วมมือกันศึกษาสภาพและปัญหาของห้องสมุดโรงเรียนอย่างแท้จริง และการแก้ปัญหาคควรคำนึงถึงความพร้อม สภาพ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ประกอบด้วยการร่วมมือกับหน่วยราชการจะทำให้สมาคมฯ สามารถมีบทบาทได้มากขึ้น

5. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาชีพและความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนการทำงานวิจัย เป็นสิ่งที่พบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการให้สมาคมฯ ปรับปรุงเช่นกัน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบประการสำคัญประการหนึ่งในการช่วยยกระดับวิชาชีพ แม้ว่าสมาคมฯ จะจัดการสัมมนาทางวิชาการทุกปี แต่ก็ยังเป็นเพียงปีละครั้ง และจัดขึ้นเพื่อห้องสมุดทุกประเภท ซึ่งการจัดขึ้นแต่ละครั้งอาจไม่ได้ทำให้ห้องสมุดแต่ละประเภทได้รับประโยชน์มากพร้อมกันทั้งหมด จึงควรมีการสัมมนาบรรณารักษ์ห้องสมุดแต่ละประเภท รวมทั้งห้องสมุดโรงเรียนทุกปีเช่นกัน และควรเน้นวิธีการแก้ปัญหาของห้องสมุดแต่ละประเภทซึ่งประสบปัญหาต่างกัน และนอกจากนี้ควรเน้นการส่งเสริมงานวิชาการที่เหมาะสมกับห้องสมุดแต่ละประเภท สำหรับห้องสมุดโรงเรียนควรเน้นถึงการนำ "สื่อ" ประเภทต่าง ๆ มาใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงบทบาทของห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นศูนย์สื่อการเรียนการสอน ในการประชุมแต่ละปีสมาคมฯ จัดให้มีหัวข้อการประชุมที่เน้นวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งบางเรื่องครูบรรณารักษ์มีความเห็นว่า ไม่สามารถนำมาใช้ได้ในห้องสมุดโรงเรียน จึงควรจัดแยกประชุมย่อยตามกลุ่มของห้องสมุดแต่ละประเภทและเน้นว่า วิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่นั้นสามารถนำมาใช้ในห้องสมุดโรงเรียนได้อย่างไร ในด้านการส่งเสริมวิชาการและการทำงานวิจัย สมาคมฯ

ควรให้การสนับสนุนโดยจัดหาทุนให้ครูบรรณารักษ์ที่สนใจจะทำงานวิชาการหรืองานวิจัย และจัดการประกวดผลงานเหล่านี้ขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยกระตุ้นให้ครูบรรณารักษ์สนใจงานวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์มากขึ้น และขณะเดียวกันครูบรรณารักษ์ควรให้ความสนใจและทำงานวิชาการซึ่งอาจเริ่มจากการเขียนบทความเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนลงในสิ่งพิมพ์ด้านบรรณารักษศาสตร์ โดยเฉพาะวารสารห้องสมุดของสมาคมฯ ซึ่งครูบรรณารักษ์ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรลงบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนบ้าง การที่ครูบรรณารักษ์จะผลิตผลงานเหล่านี้ออกมาก็จะเป็นส่วนที่สนองความต้องการดังกล่าวนี้ด้วย

6. จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูบรรณารักษ์เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสมาคมฯ น้อย และไม่มีครูบรรณารักษ์ที่เป็นหรือเคยเป็นกรรมการบริหารสมาคมฯ เลยนั้น ทำให้ครูบรรณารักษ์ไม่มีโอกาสเข้ามามีบทบาทในสมาคมฯ ดังนั้นครูบรรณารักษ์จึงควรได้เข้ามาเป็นสมาชิกของสมาคมฯ และขณะเดียวกันสมาคมฯ ก็ควรปรับปรุงวิธีการเลือกกรรมการบริหารของสมาคมฯ กล่าวคือควรให้บรรณารักษ์ห้องสมุดแต่ละประเภทเลือกหรือเสนอตัวแทนของกลุ่มเข้ามาเป็นกรรมการบริหารของสมาคมฯ เพื่อให้ครูบรรณารักษ์จะสามารถเข้ามามีบทบาทและทำให้ความคาดหวังเป็นความจริงตามที่ต้องการได้

7. จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ได้พบว่า เอกสารและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่ครบถ้วนและหาได้ยาก จึงใคร่เสนอให้สมาคมฯ เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสมาคมฯ ในทุก ๆ ด้าน อย่างครบถ้วนและมีระบบการจัดเก็บที่ดี เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลที่สมบูรณ์สำหรับการศึกษาบรรณารักษศาสตร์และการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมาคมทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ในอนาคต และในค่านโรงเรียนมัธยมศึกษาควร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ เป็นศูนย์กลางการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในทุก ๆ ด้านไว้ และมีการจัดเก็บอย่างมีระบบเช่นกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ บ้างว่า ไค้มองบทบาทของสมาคมฯ ในปัจจุบันอย่างไร และคาดหวังบทบาทในอนาคตอย่างไร เพื่อสมาคมฯ จะได้นำข้อคิดเห็นของผู้บริหารมา เป็นข้อพิจารณาประกอบกับความคิดเห็นของ

ครูบรรณาธิกรัณั เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของสมาคมฯต่อห้องสมุดโรงเรียนต่อไปในอนาคต

2. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบความคิดเห็นและความคาดหวังของบรรณาธิกรัณัห้องสมุดประเภทอื่น ๆ บ้าง เพื่อทราบความคิดเห็นและความต้องการของบรรณาธิกรัณัเหล่านั้นคอบทบาทของสมาคมฯ

3. จากการศึกษาค้นเอกสารและสิ่งพิมพ์ของผู้วิจัยพบว่า ไม่มีการสำรวจสภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษามาเป็นเวลานาน ทำให้ไม่มีงานวิจัยที่แสดงถึงสภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ดังนั้นจึงควรได้มีการศึกษาสภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบันนี้เพื่อได้ทราบถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของห้องสมุดโรงเรียน

คุนยัวิทยัทรัพยากร
จุพาลงกรณัมหาวิทยาลัย